శ్రీ

రమణీయ రామాయణము.

ఆదిపూడి, సోమనాథరాయ ప్రణీతము.

మొదటి కూర్పు 600 ప్రతులు.

లక్ష్మీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

గద్వాల.

1930

విన్నపము.

ఏమహానుభావుల చరిత్రను మనమనుసరించినయెడలఁ బాపసముద్రమునుండి తరింపఁగలమో యట్టివారికి నవతారపురుషులని పేరు. హిందువులకు శ్రీరామచంద్రుఁడు అవతారపురుషులలో ముఖ్యుఁడు. శ్రీరాముఁడు మనజాతిజీవితమునందంతటను వ్యాపించియున్నాఁడు. సుఖములో శ్రీరాముఁడు దుఃఖములో శ్రీరాముఁడు ఆటలలో శ్రీరాముఁడు పాటలలో శ్రీరాముఁడు స్త్రీలలో శ్రీరాముఁడు పురుషులలో శ్రీరాముఁడు జోలపాటలలో శ్రీరాముఁడు త్యాగరాజకృతులలో శ్రీరాముఁడు. ఇంతవిరివియైననామము ఇంతతియ్యనైననామము ఇంతమధురమైననామము మరియొకటిలేదు. శ్రీరామునియందున్నట్టి మహిమను వర్ణింపకుండు కవియే మనలో లేఁడు. ఇంతటి మహోన్నతమైన చరిత్రలోఁ గొన్ని యసంభవములును గొన్ని కల్పితములు నుండుట గొప్పలోపమని తలంచి నాకు నసంభవములనియుఁ గల్పితములనియుఁ దోఁచినవానిని సవరించి యుండుటకుఁ [illegible]ముగ నుండవలయునను సదుద్దేశముతో శ్రీరామచరిత్రము హరికథారూపముగవ్రాసి కోరినవారికెల్ల మనఃపూర్వకముగ వినిపించుచుంటిని. ఈనాప్రదర్శనమునుజూచువారికి నెంతో మనోహరముగానుండినను, నా శరీరమునకును బుద్ధికిని నపరిమితమైనకష్టము కలుగుచుండెను. ప్రస్తుతపు నాశరీరదౌర్బల్యమును గురుతించిన నా మిత్రులలోఁ బలువురు దీనిని గ్రంథరూపముగ నచ్చొత్తింపవలయునని కోరుచువచ్చిరి. నాయార్థికస్థితి దీనికిఁ బ్రతికూలముగా నుండెను. ఇట్టిస్థితిలో నేను హైదరాబాదునకు వచ్చుటతటస్థిం

చెను. అప్పుడు నామిత్రులగు శ్రీ యస్, శ్యామరావుగారిముఖ
లమున నేను దోమకొండ సంస్థానాధీశులగు శ్రీ రాజా
సోమేశ్వరరావు బహద్దర్ గారిని దర్శించి నా యీర
మణీయరామాయణమును గొంతచదివి వినిపించి దీనిని శ్రీవా
రికి సంకితమీయఁదలంచితినని ప్రస్తావించితిని. శ్రీవారు సంత
సించి సమ్మతించి నన్నుఁదగినట్లుసత్కరించి తామీగ్రంథమును
గద్వాలలో ముద్రించి 400 ప్రతులు నాకుదయచేయించునట్లు
ను రెండవ కూర్పునుండి దీనిముద్రణాధికారము నాకేయుండున
నియు సెలవిచ్చి నన్నెంతయో యాదరించిరి. నాగ్రంథము వె
లుతురునుజూడఁగలిగెనుగదాయని యెంతయో సంతసించి శ్రీ
రాజా గారికి నాకృతజ్ఞతాపూర్వక వందనముల సమర్పించితిని.

శ్రీ రాజా గారికిని వారికుటుంబమునకును బరమేశ్వ
రుఁడు సమస్తశుభములను బ్రసాదించునుగాక. ఆంధ్రులందఱు
దీనిని దగినట్లాదరింతురుగాత.

ఆదిపూడి, సోమనాథరావు.

15–2–1930

ఓమ్.

అంకితము.

సీ॥ శ్రీతేండ్లకులమను ♦ క్షీరవారాశిలో
జన్మించి వర్ధిల్లు ♦ చంద్రనీకు
సోమకొండకు మహా ♦ సీమ గద్వాలకు
నూఁతగానొప్పెడు ♦ నేతనీకు
విద్వాంసులనుమతి ♦ విమలవర్తనులను
మన్నించుచుండెడు ♦ మాన్యనీకు
వివిధభాషలయందు ♦ విజ్ఞానమునుగల్గి
తనరారుచుండెడు ♦ ధన్యనీకు

గీ॥ నవ్యరమణీయ రామాయ ♦ ణమ్మునీని
నంకితంబిత్తుఁ గొనుము వి ♦ ఖ్యాతిఁగనుము
శుద్ధచారిత్ర! సత్కవి ♦ స్తోత్రపాత్ర!
ఆప్తసురభూజ! సోమేశ్వ ♦ రాఖ్యరాజ!

450

శ్రీ

రమణీయ రామాయణము.

శా॥ శ్రీరమ్యామల శిష్టపాలనకళా ♦ శీలా! కృపాసాగరా!
తారార్కేందు సమస్తమండలవిభా ♦ ధారా! త్రిలోకేశ్వరా!
శ్రీరామాధిపువంటి నీతిచతురు౯ ♦ శ్రీకీర్తి విద్యాధరు౯
ధీరు౯ ధర్మవిహారుఁ జేయుముసదా ♦ సోమేశ్వరు౯ భూవరు౯.

కం॥ నవరసభావ విభూషిత
కవితన్ రామాయణమ్ము ♦ గర్ణామృతము౯
భవహరమును వినిపించెదఁ
బ్రవిమల సోమేశ్వరాఖ్య! ♦ ప్రభువర! వినుమా.

కథా ప్రారంభము.

(అయోధ్య — సభా భవనము.)

సింహాసనాసీనుఁడై నిండుకొలువుండి సభాసదులఁ గనుంగొని

దశరథమహారాజు:—

సీ॥ వివిధవిద్యలనెల్ల ♦ విమల విశ్వామిత్రు
ఘనగురుకులమునఁ ♦ గాంచినాఁడు
పసిపాపలనుజంపు ♦ నసురఁదాటకఁజంపి
సేమమ్ముఁ బ్రజలకుఁ ♦ జేసినాఁడు
బలమైన శివువిల్లు ♦ భగ్నంబుఁ గావించి
బాహుబలంబునఁ ♦ బ్రబలినాఁడు
రాజుల స్రుక్కించు ♦ రాజసంబున నిక్కు-
పరశురాముని భంగ ♦ పఱచినాఁడు

గీ॥ అట్టినాసుతు శ్రీరాము ♦ నమలచరితుఁ
దవిలి యువరాజుగాఁజేయఁ ♦ దలఁచినాఁడ
మీకు నభిమతమేయిది ♦ మిత్రులార!
మంత్రివరులార! ప్రజలార! మాన్యులార!

పరమానంద సంభరిత హృదయారవిందులై ప్రజలందఱు:—

శంకరాభరణము — ఆదితాళము.

ధన్యులౌదుమో నృపా! దశరథావనీపా!
పుణ్యమే రూపుదాల్చి ♦ పుడమియందుఁ బుట్టెననఁగ
మాన్యుఁడౌ శ్రీరామచంద్రు ♦ మాకుదొరగఁజేసిన ॥ ధ ॥
రవికులాబ్ధిపూర్ణచంద్రు ♦ రామచంద్రు సుగుణసాంద్రు
నవనిపా!యువరాజుఁ జేసిన ♦ సబ్బుఁగాదె నోముపంట.॥ధ

పరమోత్సాహముతోఁ బురోహితులగు వసిష్ఠులు:—

చ॥ దశరథరాజ! తేపె మన ♦ దాశరథిన్ గరుణాత్మ సత్కళా
కుశలుని యౌవరాజ్యమునఁ ♦ గొంకక పట్టముఁగట్టు, దానినీ
యశము విశేషమై మెఱయు♦నర్కకులంబును పన్నె కెక్కెడున్
వశమగుసర్వసౌఖ్యములు ♦ వర్ధిలుసేమము భూప్రజాళికిన్ ॥

ఆనందాశ్రువుల రాల్చుచు మంత్రినిజూచి దశరథమహారాజు:—

కాఫి రాగము — రూపక తాళము.

రామచంద్రుఁడు తేపుప్రొద్దున ♦ రాజ్యభారముఁ బూనెమున్
ఏమిటన్ గొదలేకయుండఁగ ♦ నేర్పరింపు సమస్తమున్
ప్రేమమీఱ సుమంత్రి! బీదలఁ ! బ్రీతులను గావింపుమా
యీమహోత్సవమెల్లప్రజలకు ♦ నిష్టమై విలసిల్లగాన్.

[కైకేయి యంతఃపురము.]

శ్రీరామ పట్టాభిషేకమునకుఁ దనయంతఃపురము నలం
కరించుచున్న కైకేయి తనదాసియగు మంథరతో:—

కాంభోజి రాగము — రూపక తాళము.

మంథరా! తేపేడుక మన పురంబున
నందఱీనగరవాసులా ♦ నందమొందఁగ ॥ 1 ॥
రామచంద్రుఁడు పట్టభద్రుఁడై ♦ రమణతో తేపె
కామిని! నాకొల్లకెరగుఁ ♦ గనులపండువుగ ॥ 2 ॥

ఇంతకంటె హర్షముమన ♦ క్షేమిగల్లునే
అంతఃపుర మలంకరింతును ♦ వింతవింతగ ॥ 3 ॥
బీదసాదల కెల్లదానముల్ ♦ ప్రీతిఁగావింతు
ఆదరించి సేవకులకు ♦ మోదమిచ్చెదను. ॥ 4 ॥

మంథర దైన్యముతో:—

ద్వి॥ సవతి కుమారునింగొలిచి ♦ సౌఖ్యమునందినవారిఁ గా
కువలయమందు బేలవయి ♦ కొమ్మరో! పొంగెదు వే
క్రుంగెదవు ॥
బ్రతిమలునీసుతుండ్ భరతుఁ♦ బ్రాణమునీసినమేలుగా
ట్లవమతి చేయుకంటె నతి ♦ వా!మతిఁబాసి యిదేమి చే

మంథరమాట లక్ష్యపెట్టక కైక సంతోషముతో:—

సురట రాగము — రూపకము.

రాము నెఱుఁగవే సుగుణో ♦ ద్దాము నెఱుఁగవే
ప్రేమ భరతు మీఱునతఁడు ♦ పేలవముగఁ జూడఁడెవ్వ
ఏమిటఁగొదఁజేయఁడతఁడు ♦ ఎంతోమర్యాద పరుఁడు ॥

మంథర మొగము చిట్లించి కైకను జూచి:—

కం॥ దొరతనముఁ గోరువారిటు
చరియింతురు గావియవలఁ ♦ జర్యలువేఱౌ.
తరళాక్షి! నీకుఁ దెలియఁగ
దరమా! మున్ముందర దెలిసి ♦ తలఁచెదవు సుమ

కైక భయపడుచు:—

కాంభోజి — రూపక తాళము.

మంథరా! యేమిగతి? ముందెనాకుఁ దెల్పనైతి
మందమతినై మోసపోతి ♦ ముందునాకేమిగతి. ॥మం

మంథర కైక నోదార్చుచు:—

ఉ॥ మిక్కిలి ప్రేమఁ జూచునను ♦ మేదినినాథుఁ డటంచుఁ బల్కెదున్
నిక్కము నాటికయ్యమున ♦ నెయ్యముఁ జూపినదానిఁ దెల్పినీ
వొక్కవరానఁ గానలకు ♦ నొక్కట రామునిఁ బంపఁగోరవే
యొక్కవరాన నీసుతున ♦ యోధ్యకుఁ బట్టముగట్టఁగోరుమా.

అని యుపదేశించి కైక నుండి బహుమానముఁగొని మంథర వెళ్ళిపోవును. కైక యొక మూలలోఁ గోపము వచ్చిన దానివలె మాసిన చీర గట్టుకొని చెఱఁగు పఱచుకొని పరుండియుండగా దశరథుఁడు చూచి కైకతో:—

శంకరాభరణము — రూపక తాళము.

కోపమేలనె ప్రియా! - నాపయినకియా
ఈపురి ప్రజలెంతో - యింపుగోవేలయు ॥ 1 ॥
చెఱఁగు పఱచినేలఁ - జెలి! పండనేల
అఱచేయి దిండుగా - సమరి యాలీల ॥ 2 ॥
తలయెత్తి కనువిచ్చి - కలికి! కనుగొనుము
అలయింపఁ బోకుము - అలిగి నామనము ॥ 3 ॥

కైక కన్నులునులుముకొనుచు శోకకోపంబులసూచించుచు:

క॥ అనాఁడు యుద్ధమందున
నేనొసఁగిన యట్టిసాయ ♦ మెల్ల మఱచితో
మానవనాథశిరోమణి!
మానము గాచినదిమఱచు ♦ మనుజుఁడుగలఁడే.

కైక నూఁడించుచు దశరథుఁడు:—

బేగడ రాగము — రూపక తాళము.

కలికి!కోరినదిచ్చెద - కలఁగి యలుగకు - కలికి!కోరినదిచ్చె
కలకంఠి! నీయుప - కారము మఱువనే ॥ కలికి ॥
చెలి! రథమును నడిపి - తెలిపిరిపుతంత్రము
సలిపి సాహాయ్యము - గెలుపు గల్గించితివి ॥ కలికి ॥

కైక సంతోషముతో:—

క॥ పదునాలుగేండ్లు వనమున
వదలక రాముఁడు వసింపఁ ♦ బంపుము, భరతుఁ
బదపడిఁ బట్టము గట్టుము
ముదమున నయోధ్యకున్ బ్ర ♦ మోదంబెసఁగన్.

దశరథుఁడు దుఃఖాక్రాంత చిత్తుండయి:—

నాథనామక్రియ — రూపక తాళము.

నామనోబ్ధిసోము సుగుణో - ద్దామ రాముని ప్రేమధా
ముఁ బాపనేల ॥ 1 ॥
భరతు రాజ్యనిరతుఁ జేయు - వరము చాలక
వరకుమారు వనముఁ బంపు - వరమదేలఁక ॥ 2 ॥
కైక నీవు కపటివని - నాకుఁ దెలియక
నీకు వరంబొసంగి చెడితి - నిజము తెలియంగక. ॥ 3 ॥

శా॥ పాపీ! రాముని సర్వలక్షణయుతుల్ • బ్రాణప్రియున్ బాపఁ
న్నేపన్ నావిధిసంపవచ్చితివిగా • యీపాపముల్ దాల్చి సం
తాపం బేగతినోర్తు రామ! సుగుణోద్ధామా! దయాసారమా!
నీపూర్ణేందుముఖమ్ముఁ జూపఁగదరా • నేఁ బ్రాణముల్ పాసెదన్

అని మూర్ఛిల్లును:—

(సభా భవనము.)

పట్టాభిషిక్తుఁ డగుటకు సర్వాలంకార శోభితుఁడై సీతా సౌమిత్రులతో నేతెంచిన శ్రీరామునిఁ జూచి వసిష్ఠుఁడు దైన్యముతో-

క॥ కైకేయి దేవి నగరున
సాకేతపురీశ్వరుండు • జాగొసరించెన్
నీకుం గనుఁగొని రాఁదగు
నేకాంతమునుండు రాజు • నేనెటు గాంతున్.

(కైకేయి యంతఃపురము.)

మూర్ఛిల్లిన దశరథమహారాజునుజూచి చింతిల్లుచుఁ గైకను మిాపించి నమస్కరించి వినయముతో శ్రీరామచంద్రుఁడు:—

శంకరాభరణము — రూపకతాళము.

జనకుఁడిటు లుండుటకుఁ గతమేమి? - జననీ! తెల్పవే
జనకుఁడిటు లుండుటకుఁ గతమేమి
దినకరాన్వయ పార్థివేంద్రుఁడు - నీనుఁడై యిటు దెల్పక
యుచు ॥ జ॥

తనయుఁడుండఁగఁ - దండ్రికిది యేమి
వినెదఁ దెల్పుము - విశదముగనీ - మనమునందలి మాఁ
టెల్లను ॥ జ॥

కైక నిర్లక్ష్యముతో:—

గీ॥ మున్ను వాగ్దాన మొనరించి ♦ యున్న రెండు
వరములనుబట్టి పదునాల్గు ♦ వత్సరములు
వనికి నినుఁబంపి భరతునిఁ ♦ బ్రభునిఁ జేయు
మనిన మూర్ఛిల్లెఁ దనపుట్టి ♦ మునిఁగినట్లు,

శ్రీరాముఁడు ధైర్యముతోను వినయముతోను:—

క॥ జనకుని వాక్యము సల్పఁగ
జననీ! వనమునకుఁబోదు ♦ సంతోషముతో

లక్ష్మణుఁడు కోపారుణితలోచనుఁడై :—

ఉ॥ అన్న! యిదేమి వెఱ్ఱివయి ♦ యప్పుడె కానల కేగఁ జూచెదా
యెన్నఁడు సూర్యవంశమున ♦ నీవిపరీతము గల్గెఁ జెప్పుమా
యన్నను మీఱి తమ్ముఁడెటు ♦ లందును రాజ్యము నిన్న నేఁడు నేఁ
డెన్నఁగ రాజ్యమందునిచి ♦ తీరెదఁ జూపెద మత్ప్రతాపముల్

అని యొరనుండి కత్తి నిదూసి కైకను చుఱచుఱఁ జూచుచున్నాఁడు. శ్రీరాముఁడు సౌమిత్రి వెన్నుఁదట్టి యూరడించుచు:—

క॥ జనకుని వాక్యము కంటెను
ఘనమే మనకే ప్రభుత్వ ♦ గౌరవమనుజా!.

గీ॥ మనకునై పుత్ర కామేష్టి ♦ మహినొనర్చి
కాంచి మన యాటపాటలఁ ♦ గడుఁ జెలంగి
పెంచి విద్యల బుద్ధిఁ జె ♦ ప్పించినట్టి
తండ్రి రెండవ దైవమై ♦ తనరుఁ గాదె
యతని ఋణమును దీర్పశ ♦ క్యమ్మె మనకు.

లక్ష్మణుఁడు ఉపకమిల్లి శ్రీరామునకు నమస్కరించి:—

గీ॥ అన్న! నా బొందిలోఁ బ్రాణ ♦ మున్న వఱకు
నిచట నే కాదు శ్రీరామ! ♦ యెచటనైన
నీ పదమ్ములఁ గొలుచుచు ♦ మెలఁగువాఁడ
విడచిపోయినఁ బ్రాణముల్ ♦ విడుచువాఁడ.

తానును వెంబడింతునని విన్నవించిన సీతనుజూచి శ్రీరాముఁ

ద్విపద॥ బహుదుఃఖములకిల్లు ♦ పడఁతి! వనమ్ము
విహరింపఁ గఠినమ్ము ♦ వెలఁది! వనమ్ము
చోరరాక్షసులకుఁ ♦ జోటువనమ్ము
క్రూరమృగమ్ముల ♦ కుదురువనమ్ము
విపరీత సదనమ్ము ♦ విపులవనమ్ము
ఉపవనమ్మది కాదు ♦ ఉగ్రవనమ్ము.

సీత:— కమాచ్ — రూపకము.

విడనాడుట తగునా
అడవులనిడుముల బడలికఁ బడునని - పడఁతిని నీవిటు ॥వి॥
చెడుగులలోనొడయునిఁ దా విడనాడని- పడఁతి పడఁతి - ॥వి॥

క॥ మీ వెంటనుండ నడవియుఁ
గేవలముగ స్వర్గమగును ♦ గృపఁ జూపినను౯
మీ వెంటఁగొని చనందగు
సేవించుచు ముందుఁ దోవ ♦ సేయుచు వత్తు౯.

చ॥ అడవులఁ బక్షికూజితము ♦ లందములౌ పొదరిండ్లు హాయి౯?
నొడలిపరిశ్రమ౯ దొలఁచ ♦ నొయ్యనవీచెడుమందమారుత
బెడనెడఁ బక్వమై రుచుల ♦ కిమ్ములనందగుపండ్లుసౌఖ్యమి
మ్మొడనొడఁగూర్పఘోరమని ♦ యెంచఁగ నేటికరణ్యవాసము౯

గీ॥ వనటనాకునొనర్చెడు ♦ వనముమీఁకు
సుఖమదెటునొడఁగూర్చునో ♦ శుద్ధచరిత!
సాకులేలిఁక మీవెంట ♦ సాగివత్తు
ధర్మమిది తప్పగారాదు ♦ ధర్మమూర్తి!.

అని సీత రాముని వెంబడించును:—

శ్రీరాముఁడు తండ్రిని సమీపించి నమస్కరించి:—

క॥ పదునాలుగేండ్లు పుచ్చెదఁ
బదునాల్గు దినంబులట్లు ♦ వగవకు తండ్రీ!
పెదవుల జారినమాటను
బదిలముగాఁ గాచుకంటె ♦ భాగ్యముగలదే.

దశరథుఁడు కన్నులనీరుగార్చుచు రామునిఁజూచి:—

క॥ రామా! సుజనారామా!
రామా! నాప్రాణధామ! రవికులసోమా!
రామా! రాజలలామా!
రామా! సుగుణాభిరామ! రామా! రామా!

అని కన్నులు మూసికొనును:—

(కౌసల్య యంతఃపురము.)

మునివేషముతో రాముఁడు ప్రవేశింపఁగాఁ గౌసల్య జూచి శో
కభయంబులు మనంబునఁ బెనఁగొన:—

ద్విపద॥ హా రామ! యిది యేమి ♦ యవతారమయ్య!
భేరీమృదంగముల్ ♦ ప్రీతిమ్రోయంగఁ
దేరెక్కివచ్చిన ♦ దీవెనలిచ్చి
చేరి కౌఁగిటఁజేర్చి ♦ చెలఁగుదువనుచు
నుండఁగానారామ! ♦ యోగివేషమున
గుండె జల్లనవచ్చు ♦ గోడిదియేమి?

శ్రీరాముఁడు చేతులు జోడించి:—

గీ॥ మున్ను వాగ్దాన మొనరించి ♦ యున్న రెండు
వరములనుబట్టి పదునాల్గు ♦ వత్సరములు
వనికిననుఁబంప భరతునిఁ ♦ బ్రభునిఁజేయ
జనకునింగోరెఁ గైకమ్మ ♦ చనెదవనికి.

కౌసల్య:—

గీ॥ రామ! నినుఁబాసి నేనెట్లు ♦ బ్రదుకఁగలను
కైక! నీకేల పెడబుద్ధి ♦ గలిగెనమ్మ!
అకట! ననుదుఃఖపెట్టెడి ♦ దొకటిదక్క
రాముఁడడవికిఁబోవ నీ ♦ కేమివచ్చు.

శ్రీరాముఁడు:—

గీ॥ వీరమాతకుఁ దగునెయీ ♦ విన్నదనము
తండ్రివాక్యము నెఱవేర్చు ♦ తనయుఁజూచి

తల్లిముదమందవలెఁగాని ♦ తల్లడిలుట
తగునెనీకిది నాతల్లి!♦ సుగుణవల్లి!.

క॥ పదునాలుగేండ్లు వచ్చెదఁ
బదునాల్గుదినంబులట్లు ♦ వగవకు జననీ!
మదికుదుటఁబఱచి జనకుని
బదిలముగాఁ జూచికొనుము ♦ సతిహితమతివై.

కౌసల్య దుఃఖముతో:—

క॥ రామా! సుజనారామా!
రామా! నాప్రాణధామ! రవికులసోమా!
రామా! రాజలలామా!
రామా! సుగుణాభిరామ! రామా! రామా!.

(సుమిత్ర యంతఃపురము.)

లక్ష్మణుఁడు తల్లిని సమీపించి:—

గీ॥ జనకువాక్యముఁ బాలింప ♦ జనని! యదిగొ
యన్నకానల కరుగుచు ♦ నున్నవాఁడు
అతనివెంబడి నేనిదే ♦ యడవులకును
నరుగుచున్నాఁడ దీవించి ♦ యనుపుమమ్మ!.

సుమిత్ర యెంతయు సంతోషముతో:—

గీ॥ నిన్నుఁబోలిన సుతునినే ♦ నెమ్మిఁగాంచి
ధన్యురాలైతి లక్ష్మణా! ♦ ధన్యచరిత!
తండ్రిమాఱుగ రామునిఁ ♦ దల్లిమాఱు
సీతఁ జూచుచు వర్తిల్లఁ ♦ జెల్లుఁదనయ!

లక్ష్మణుఁడు దనభార్యయగు ఊర్మిళనుజూచి:—

క॥ నామాఱుగ నీయత్తలఁ
బ్రేమన్ సేవించి నాకుఁ ♦ బ్రియ మొనరుపవే
నామాటకు నెదురాడకు
నామన్ననఁ బడయఁగదవె ♦ నళినదళాక్షీ!

(రాజమార్గము.)

వనమునకు రథారూఢుఁడై పోవుచుండు సీతాసౌమిత్రులఁగూడి శ్రీరామునిఁజూచి ప్రజలు పట్టరాని దుఃఖముతో:—

గీ॥ ఈవు మారాజవౌదని ♦ యెలమియుండఁ
గైకపొగరింక నినుఁబంపెఁ ♦ గానవంకఁ
గమలమిత్రకులాబ్ధిరా ♦ కాశశాంక!
వత్తుమిదె వెంటఁ గొనిపొమ్ము ♦ వదల కింక.

అని మహావేగముతోఁ బోవుచుండు రథమును వెంబడింపఁజాలక

క॥ రామా! సుజనారామా!
రామా! మాప్రాణధామ! రవికుల సోమా!

రామా! రాజలలామా!
రామా! సుగుణాభిరామ! రామా! రామా!

అని విలపించుచు మరలుచున్నారు:—

(చిత్రకూట పర్వతము.)

రాముఁడు చిత్రకూటపర్వతమును జూచుచు సీతతో:—

ఉ॥ చిత్రవిచిత్రపుష్పఫల ♦ చిత్రితవృక్షలతావిశేషముఁ
జిత్రవిచిత్రచర్మఖుర ♦ శృంగవిచిత్రితజంతుజాతముఁ
జిత్రవిహంగసేవితముఁ ♦ జిత్రమహాకుమారీసమేతముఁ
జిత్రఝరీప్రకాశితము ♦ సీత! యదేకను చిత్రకూటముఁ.

అని యాపర్వతమునుజేరి లక్ష్మణుఁడు పర్ణశాల నిర్మింపగానందు సీతారామసౌమిత్రులు నివసించుచుండిరి:—

(కైకేయి యంతఃపురము.)

శ్రీరాముని వనగమనమును సుమంత్రుఁడు మనవిచేయఁగా విని దశరథుఁడు ఏకధారగాఁ గన్నులనీరు గార్చుచు:—

క॥ రామా! సుజనారామా!
రామా! నాప్రాణధామ! రవికులసోమా!
రామా! రాజలలామా!
రామా! సుగుణాభిరామ! రామా! రామా!

అని విలపించుచుఁ బ్రాణములను వదలును:—

(కేకయ రాజధాని రాజభవనము.)

భరతుఁడు:— శత్రుఘ్నా! యీయుత్తరము వసిష్ఠులు వ్రాసినారు వినుము:—

చ॥ ఇనకులరత్నమా! భరత! ♦ యిచ్చటి కార్యములెల్లఁ జూచిమీ
జననితలంచె నిన్నుఁగను ♦ జాగొనరింపక వేగరావలెన్
దినమొకకల్పమై జరిగె ♦ దీనినిఁ జూచిన తక్షణంబర
మ్మనుమనివ్రాయఁ దెల్పిన ద♦దంతయు నీకిటఁ దేటయయ్యెడున్.

దీని యర్థమేమయి యుండును:—

శత్రుఘ్నుఁడు:— నేనును ఊహింపఁజాలకున్నాను. ఇప్పుడే మనము బయలు దేరవలయును:—

(అయోధ్య రాజవీధి.)

భరతుఁడు వినుచుండఁగాఁ బ్రజలు:—

క॥ రామా! సుజనారామా!
రామా! మాప్రాణధామ! రవికులసోమా!
రామా! రాజలలామా!
రామా! సుగుణాభిరామ! రామా! రామా!

అని విలపించుచుండుటనువిని శ్రీరామునకేమి సంభవించెనోయ

ని యుల్లము తల్లడించుచుండఁ దొందరగావచ్చి కైకేయి యంతఃపురమును బ్రవేశించుచున్నాఁడు:—

(కైకేయి యంతఃపురము.)

భరతుఁడు తల్లికినమస్కరించి దైన్యముతో శ్రీరాముఁడెక్కడని యడుగఁ గైకేయి:—

గీ॥ రామలక్ష్మణులరిగిర ♦ రణ్యమునకు
జనకుఁడో వృద్ధుఁడగుటను ♦ జనెను దివికి
నుత్తరక్రియ లొనరించి ♦ యుచితరీతిఁ
బట్టముఁగట్టికొమ్మునా ♦ పట్టి! నీవు.

భరతుఁడు కోపముతో:—

మోహన — రూపకము.

మాతవేకిరాతకీ! - ఘాతకీయుపాతకీ!
ఆతతసుగుణాభిరాము - నీతిమాలియడవిఁబంపితి ॥ మా ॥
రాతిగుండెదానవే - చేతమునుడికించితివే
పూతసూర్యవంశ వి - ఖ్యాతినెల్లఁజెఱచితే ॥ మా ॥

ఆ,వె॥ మాటఁదిరుగుకంటె ♦ మరణము మేలను
పతిని జంపెనట్టి ♦ పాపినీవు
నాకు మాతవైతె ♦ లేకున్న నీపేరు
లేకచూతుఁగాదె ♦ లోకమందు.

(చిత్రకూట పర్వతము.)

లక్ష్మణుఁడు చెట్టుపైనుండు పండ్లనుగోయుచుండి యయోధ్య వైపుననుండి దుమ్ముతేగుచుండుటనుజూచి రామదర్శనార్థమై ప్రజలతో భరతుఁడు వచ్చుచున్నాఁడని తెలియక తమపై దండెత్తి వచ్చుచున్నాఁడనుకొని రాముని సమీపించి:—

గీ॥ భరతుఁడిటవచ్చుచున్నాఁడు ♦ దురితమెంచి
పఱచినేనొక్క కోలను ♦ భంగపఱతుఁ
జూడుమోయన్న! మనమీఁద ♦ దాడివెడలె
నింతకంటెను దురితమ ♦ దేమికలదు.

కమాచ్ — రూపకము.

సెలవా? తులువ భరతుని - త్రుళ్లడంచెద సెలవా?
అలయొక్క బాణాన - నతనిశిరముఁజిమ్మి
కులమునకంతకుఁ - గూరిమినొడఁగూర్తు. ॥సెలవా॥

శ్రీరాముఁడు:—

క॥ తొందరపడకుము లక్ష్మణ!
యెందునమదిఁ గీడుదలఁచి ♦ యెఱుఁగడు భరతుం
డెందులకువచ్చెనోయిటుఁ
గందముకారణమువచ్చి ♦ కాంచిఁపిదపన్.

ఇంతలో భరతుఁడువచ్చి రాముని పాదములకెరగి చేతులుజోడించి కన్నీరు గార్చుచు నిలుచుండఁగా రాముఁడు నాయనగారు సేమమాయనియడుగ భరతుఁడు:—

గీ॥ రామ!ననుఁదమ్మునిగఁ గాంచి ♦ రాజ్యమెడలి
యడవిఁబోవఁగ నాయెనా ♦ యన్న!నీకుఁ
దండ్రినను బుత్రునిగఁగాంచి ♦ తల్లడిలుచుఁ
దనువు వదలంగవలసె నే ♦ మనుదురామ! .

అని విలపించును:—

శ్రీరాముఁడు తండ్రినిఁదలంచికొని:—

క॥ సత్యమువిడువంజాలక
సత్యవ్రత! మృత్యుసుఖము ♦ శరణువడసితే
నిత్యమగు కీర్తిఁగాంచియ
నిత్యపు దేహమునుబాసి ♦ నీవిటుతండ్రీ! .

అని విలపించి భరతా! మనమిరువురమునుగలసి పూజ్యులగునాయనగారి వాక్యమును జెల్లింపవలసియున్నది. నేను వనవాసము చేసి చెల్లించెదను. నీవు పట్టాభిషిక్తుఁడవై చెల్లింపుము. అయోధ్యకుఁబోయి పట్టాభిషిక్తుఁడవుగమ్ము:—

భరతుఁడు:—

ఉ॥ ఒల్లనురాజ్యమూపదవు ♦ లొల్ల నయోధ్యనునొల్ల మాతనే
నొల్లను బంధుమిత్రతతి ♦ నొల్లశరీరపుసౌఖ్యమొల్లనే
నొల్లనుగానగీతముల ♦ నూర్జితరీతిని మీపదంబులన్
గొల్లగ సేవఁజేయఁగనె ♦ కోరెద నిన్ను కృపాసముద్రమా!.

రాముఁడు— భరతా! నీకు నయోధ్యలోనుండుట కిష్టములేదేని

కాఫి — రూపకము.

పొమ్ము నందిగ్రామమందునఁ - బొందికన్ జనులందఱున్
సమ్మతింపఁగనాకు మారుగ - సల్పిరాజ్యము క్రమ్మఱన్
దెమ్ముపదునాల్గేండ్లపిమ్మటఁ - దీర్చి జనకునివాక్యమున్
నెమ్మితోనేమఱలినప్పుడు - నెయ్యమిట్టులె చూపుచున్.

భరతుఁడు:—

గీ॥ పట్టమున్ గట్టియన్న! మీ ♦ పాదుకలకు
మించుమునివృత్తిఁ బ్రజలఁ బా ♦ లించువాఁడ
మీరురాఁగల సమయంబు ♦ మించెనేని
నగ్నిమార్గాన స్వర్గాన ♦ కరుగువాఁడ.

క॥ రామా! సుజనారామా!
రామా! నాప్రాణధామ! రవికులసోమా!
రామా! రాజలలామా!
రామా! సుగుణాభిరామ! రామా! రామా!

అని రాముని పాదుకలను శిరముపై నిడుకొని మరలును:—

(పం చ వ టి.)

తాను మిక్కిలి చక్కనిదను నభిమానముగల శూర్పణఖయను పేరుగల రావణుని చెల్లెలు రామలక్ష్మణులనుజూచి మోహించి తనలో:—

శంకరాభరణము — రూపకము.

ఇంతటిచక్కనివారల నెచ్చట - నెన్నఁడుగనలేదు
సంతతమును జెలునగవ్వులవింతగ - సంతసపఱచెదరు ॥ 1 ॥
అందమురూపం బెత్తినరీతిని - నుండురుగదవీరు
డెందము పరమానందముఁబొందును - బొందినవీరలను ॥2॥
కనులకునలసుగఁ గలికియొకర్తుక - కనఁబడు వీరలతోఁ
జని పనికత్తెగనుండి దానినిఁకఁ - జంపి సుఖించెదను. ॥3॥

ఇట్లనుకొని వారినిసమీపించి మువ్వురకును మూడు పూలహార — ములు సమర్పించి శ్రీరామునితో:—

గీ॥ దిక్కులేనియనాథను ♦ దీనురాల
యభయమిచ్చెడి వారొక ♦ రైన లేమిఁ
దిరిగి వేసారితిని నన్నుఁ ♦ గరుణఁజూచి
శరణ మొసఁగిన మీసేవ ♦ సలుపుదాన.

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునితో:—

గీ॥ అంతలేని యనాథఁట ♦ యుండనిమ్ము
సీతకోకయింత పరిచర్య ♦ సేయఁగలదు
ఒంటిగానున్నవేళఁ గా ♦ వుండఁగలదు
అతివలెంతయుఁ గోరుదు ♦ రాఁకుటోమ్మ.

శ్రీరాముఁడు శూర్పణఖతో:—

గీ॥ సీతచెప్పిన పనులను ♦ జేయుచుండి
సౌభాగ్యవర్తనగల్గి నీ ♦ వుంటివేని
మదినినీకు భయమ్మను ♦ మాటలేక
హాయిగానుండఁగలవు మా ♦ యాశ్రమమున.

(గోదావరీ తీరము.)

సీత లోతైనమడుగులోనికిదిగి ముక్కును జెవులను మూసికొని స్నానముజేయుటకై మునుకవేయుచుండఁగా శూర్పణఖ మూంచి చంపవలయునని గొంతుపైఁ జేయివేయును:—

సీత:— క॥ రక్కసిపట్టెను రామా!
రాముఁడు:— ఎక్కడ లక్ష్మణుఁడు
లక్ష్మణుఁడు:— చిక్కె నిదెపడెశిలపై
ముక్కు చెకచెక్కలయ్యెను
రాముఁడు:— జక్కఁగఁబోనిమ్ముదానిఁ ♦ జంపకుమనుజా!

(జన స్థానము.)

శూర్పణఖ సురాపానముఁజేయుచున్న తన బంధువులును సేనాధిపతులును నైన ఖరదూషణత్రిశిరాదుల సమీపించి:—

నాథనామక్రియ — రూపకము.

అన్నలారా! నన్నుఁ జంపరే
అన్నరాఘవుల్ సేసిన - బన్నమేనోర్వఁజాల ॥ అన్న ॥
నన్నుఁజూచిమోహమంది - కన్నుసైగఁజేసినన్
అన్న! తిట్టనన్నుఁబట్టి - యిన్నిపాట్లు పెట్టిరే. ॥అన్న॥

ఖరుఁడు:—

చ॥ అలలలవారిగుండియల ♦ నట్టివిదిల్చెద నార్చి పేర్చి నా
చలముబలమ్ము తేటపడఁ ♦ జంపెదశూర్పణఖా!సహోదరీ!
విలవిల యేడ్వఁబోకునిను ♦ వేదనఁబెట్టిన వారిమొండెముల్
తలలనువేఱుచేసి యిదె ♦ తప్పక తెచ్చెదవారిఁజూపవే.

అని ఖరుఁడు దండెత్తి పోవుచున్నాఁడు. శూర్పణఖ దారిచూపుచున్నది:—

(పంచవటి పర్ణశాల.)

లక్ష్మణునిఁజూచి రాముఁడు:—

ఉ॥ తమ్ముఁడ!చూడురక్కసుల ♦ దండులవే మనమీఁదవచ్చెడిన్
గొమ్మనుజూచికొమ్మదిగొ ♦ కోయను బొబ్బవినంగవచ్చెనే

నెమ్మెయివారిఁ జంపియదె యుప్పుడె వచ్చెదఁ బొమ్మనాదువి
ల్లమ్ములఁ దెమ్మనీవుతను వంతటఁ గన్నులుగల్గియుండుమా.

(ఒక గుట్ట.)

దానిపైనుండి గురిఁజూచి శ్రీరాముఁడు రక్కసులపై బాణములఁ బ్రయోగించుచున్నాఁడు:—

శూర్పణఖ:— (హా!

చ॥ అదెయదె వచ్చెవచ్చెఖర! యమ్మదిదూషణుఁ జంపెఁ జంపె
యిదెయిదె మించుమించ సఁగ నీత్రిశిరుం దెగటార్చె నీశరం
బదెయదె గుండె జల్లనఁగ నందఱఁ గూల్చెనిదొక్కటే పెహా
యదె వడివాడిబాణమదె హాఖర! నిన్నును జంపివైచెనే.

(లంక రావణుని యేకాంతమందిరము.)

శూర్పణఖ:—

కాంభోజి — రూపకము.

అన్నా! నీకొక్క - వన్నెలాడిని వెదకి - యిన్ని పాటులుపడితి
విన్నవించెదనేను - మన్నించు నా పలుకు - బన్నమోర్వఁగలేను
బంధులిందఱుపోన ॥ అన్నా ॥

రావణుఁడు:—

క॥ బన్నము నీ కిట్లుండఁగ నె
యన్నారీ రత్నమెవరె? యది దెలుపవె నేఁ
గన్నారఁ గాంచి తెచ్చెద
నెన్నేని యుపాయములన దెచ్చుటనుస్నుగ.

శూర్పణఖ:—

శా॥ అన్నా! రావణ! నేను జూచినది లే ♦ దాయందమెందేనివే
కన్నుల్ గావలెం జూడఁ గావలసినన్ ♦ గల్యాణిలావణ్యముల్
గన్నన్ జెప్పలబోలెం గాచెదరు వీఁ ♦ కన్ రామ సౌమిత్రులో
యన్నా! పంచవటీ తటంబున మహా ♦ యత్నంబు చే సాధ్య సూ

క॥ నీభోగ భాగ్య గరిమకు
నాభవ్యాంగనయుఁ గూడ ♦ నలవడె నేనిన్
శోభకుఁ దోడు సుగంధ
ప్రాభవమంమట యొకాదె ♦ స్వర్ణంబునకున్.

(పంచవటి పర్ణశాల.)

రావణుఁడు సన్యాసివేషముతో సమయమును నిరీక్షించుచుఁ జె
ట్లసందున డాగియుండఁగా:—

సీత పర్ణశాల వాకిట నిలుఁబడి లక్ష్మణుని జూచి:—

మ॥ కనుమో లక్ష్మణ! జింక నందఱును వ్యా ♦ ఘ్రుంబుగా వ
డిన్ గూల్పఁగా
వెనువెంటన్ జనుచున్న వారదిగో నే ♦ విల్లంది మీ రయ్యనగా
ననురాగాతిశయంబదెంత టదో యన్నా! ♦ మారముగ్ గీరముల్
మొసరాళ్లున్ గినరాళ్ళు చూడ కకరం ♦ బున్ బారుచున్నాం దే.

రావణుఁడు తనలో:—

గీ॥ పులినివెన్నంటిరాముండు ♦ పోయెఁగాని
యతనివెదకంగ లక్ష్మణుం ♦ డరిగెనేని
నొంటిగాఁబర్ణశాలయం ♦ దుండుకతన
సులభముగఁజిక్కునాకు నీ ♦ సుందరాంగి.

(అ డ వి.)

శ్రీరాముఁడు:—

గీ॥ మిగులఁగుఱిఁజూచివ్యాఘ్రము ♦ ద్రుంచివైచి
కడకులేడినిఁగావంగఁ ♦ గంటిఁగాని
చాలదూరమువచ్చితి ♦ జాలమయ్యె
దేవినాజాడఁగనకభీ ♦ తిల్లునేమొ
శీఘ్రముగఁబర్ణశాలనేఁ ♦ జేరవలయు.

(పంచవటి.)

సీత తనలో:—

ముఖారి — రూపకము.

తడవేలచేసెనో - ధరణీశుఁడకట
అడవులఁబడిపోయి - కడుబడలినాఁడో ॥తడ॥
అటుపోయిదూరాన - ఆకొండచాటున - తటుకునఁగను
మఱఁగి తడవాయెరాఁడు. ॥తడ॥

లక్ష్మణునిజూచి ప్రకాశముగా:—

శా॥ అన్నా! లక్ష్మణ పోయియారయఁగ దే♦ యానందసంవర్ధనుణ్
మన్నాథుణ్ మహనీయసద్గుణహితుణ్♦ మత్ప్రాణసంశోషణుణ్
మున్నె న్నండును జేయఁడింతతడవుణ్♦ బో పొమ్ము వేవేగమీ
యన్నణ్ దెచ్చిమదీయహృద్గతవిచా♦ రాగ్నిన్ని వారింపవే.

లక్ష్మణుఁడు:—

హంసధ్వని — రూపకము.

తల్లి! వెఱువకు - మాతల్లి! వెఱువకు
తల్లడిల్లి తెల్లబోఁకు ॥తల్లి॥
చల్లపడి తోడనే - యుల్లమురంజిల్లఁగా
అల్లమాయన్నగారు - చల్లగానువత్తురు. తల్లి॥

సీత:—

చ॥ కపటమునీమనంబునను ♦ గల్గఁగఁబోలును లేకయున్న నీ
వుపకృతులందొ అంగియిటు♦లుందువె లక్ష్మణ! యన్న జాడఁబో
కపయశమున్ గడించితివె ♦ యన్యుఁడవే! నెనరైనలేదె నా
తపములపంట యాపతికిఁ ♦ దమ్ముఁడవై యిటు సేయఁజెల్లునే

లక్ష్మణుఁడు:—

గీ॥ ఒంటిగాఁదల్లి! నినునాకు ♦ టింటవదలి
పోవఁజాలక యుంటి నేఁ ♦ బోయివత్తు
వేఱుగా నెంచఁజాలునే ♦ విమలసూర్య
వంశమణియగు దశరథు ♦ పట్టిపేఁను.

అని వెడలిపోవును:—

(పంచవటి పర్ణశాల.)

రావణుఁడు సన్యాసివేషముతోఁ బర్ణశాలసమీపించిసీతతో:—

కమాచ్ — రూపకము.

భిక్షపెట్టవే - అక్షయముగనాకునొక్క - భిక్షపెట్టవే
భిక్షవేఁటుకాదు - నీకటాక్షముంచిప్రోవవే
రాక్షసేశ్వరుండనాకు - రాణివై చెలంగవే ॥ భిక్ష ॥

సీత భయపడి దూరముపోవుచున్నది:—

రావణుఁడు మఱింత సమీపించి:—

శరణమియ్యవే - తరళనయన! తాళఁజాల - శరణమియ్యవే
తరుణి!నామనంబెఱింగి - ధన్యుఁజేసికావవే
అరయనామరాజ్యరమకు - నంవవైచెలంగవే ॥ శరణ ॥

సీత ధైర్యముతో:—

శా॥ ఓరీ పాప పరాయణా!వదరెదే ♦ యున్మత్తతన్ రావణా!
శూరాగ్రేసరు రామచంద్రు యువతిన్ ♦ జోరుండవై తాఁకుదే
నీరాజ్యంబునునిన్ను నీదళములన్ ♦ నిర్మూలనముం జేయునా
శ్రీరాముండిదె చేరవచ్చుఁదనదో ♦ ర్వీర్యంబవార్యమ్ముగాన్

రావణుఁడు:—

క॥ నామ్ముఁదు రాము గీఘ్నుని
నేమనిపొగడెదు సురేంద్రుఁ ♦ డేమొదలుసురల్
నామరుఁగుబొచ్చి బ్రదుకఁగ
లేమా! తెమ్మింకజాగు ♦ లేదిటనీకున్.

సీత భయముతో:—

శా॥ రామా! రక్కసుబాఁకిఁ బడితినే ♦ రావే• శరౌఘంబుచే
నీమూర్ఖున్ ధనుజాధమున్ దునుమవే ♦ యీడబ్బెంగ దేతెక్కలన్
నామానంబెటుగాచికొందు నెకదే ♦ నన్బ్రోచు వారెవ్వరే
యేమీయంచనువారుఁగూడనిట లే ♦ రే యీశ్వరా! కావవే.

సీత రావణుని విమానముపై నుండి:—

ఉ॥ భూమికివ్రాల్లి ప్రాణములఁ ♦ బుచ్చెదరావె మదీయ దేహమున్
రామ! త్వదీయహస్తములఁ ♦ బ్రజ్వలితాగ్నినిసంస్కరింపవే
నీ మొగమున్ గనుంగొనుచు ♦ నేనసువుల్ విడనాడు పుణ్యమున్
రామ! కనంగనైతిఁగదె ♦ రాజకులాంబుధిపూర్ణచంద్రమా!.

సీతనులాగి విమాన స్తంభమునకుఁగట్టి రావణుఁడు:—

క॥ ఇక్కడి కాకులు చిలుకలు
నిక్కడి యీ పెద్దగ్రద్ద ♦ యిట్టులు నన్నున్
ముక్కులఁ బొడువంజొచ్చెను
నెక్కడియక్కడను సీత ♦ యిచ్చపడంగాన్.

అని గ్రద్దను నఱికివేయును:—

సీత:—

క॥ అయ్యో! గ్రద్దా! నాకయి
సయ్యముచేసితివె కొనకు ♦ ఖడ్గపుధారన్
నెయ్యమెఱిఁగించిపడితే
యియ్యధమాధమునిచేత ♦ హీనునిచేతన్.

సీతతననగలను జెఱఁగులో మూటగట్టి విమానమునుండి వేయు

చ॥ వనచరులార! రామనృప ♦ పత్నినినన్ను బలాత్కరించి
దనుజుఁడుదొంగిలెన్ వినుఁడు ♦ తప్పకనన్ వెదకంగరామ
వనమునుజొచ్చినప్పుడివి ♦ వారకనాదగు భూషణంబు
గనికరముంచియుండునను ♦ గావఁగదెల్పుఁడు పుణ్యమబ్బు

రావణుఁడు సీతతో:—

సీ॥ సీత! నీకిదెమంచి చీనాంబరములుండ
నారచీరలివేల ♦ నారి! నీకు
నవరత్నమయభూష ♦ ణంబులెన్నియొయుండ
నడవిపూవులివేల ♦ యతివ! నీకు
చారుచంద్రోపల ♦ సౌధమ్ములివియుండఁ
బర్ణశాలలవేల ♦ పడఁతి! నీకు
వివిధమద్యమ్ములున్ ♦ వెలయుమాంసములుండఁ
గందమూలములేల ♦ కలికి! నీకు

గీ॥ నిరుపమానపరాక్రమ ♦ తరుణతరణి
కిరణవిదళిత శత్రుని ♦ కరమహాంధ
కారుఁడై యుజ్జగంబులఁ ♦ బేరుగాన్న
రాక్షసేశ్వరుఁడేనుండ ♦ రాముఁడేల .

(అశోకవనము)

సీత:—

క॥ రామా! సుజనారామా!
రామా! నాప్రాణధామ! రవికులసోమా!
రామా! రాజలలామా!
రామా! సుగుణాభిరామ! రామా! రామా!

(అడవి)

రాముఁడు లక్ష్మణునితో:—

తోడి—రూపకము.

అటుసీతనుంచి నీ - విటురాగఁజెల్లునే
కుటిలాత్మ లెందఱో - యటవింజరింతురే ॥అటు॥
పదవేగలక్ష్మణా! - పద్మాక్షిఁజూతము
అదియేమొతెలియదు - మదిలోగలంగెను ॥పద॥

రాముడు:—

శా॥ సీతా! సీత! పతివ్రతాతిలకమా! సీమంతినీరత్నమా!
సీతా! యీకుటి చిన్నవోయెఁ గదవే సీతా!మనోహారిణీ!

సీతా! పిల్చిన వచ్చిపల్కవుగదే సీతా! సుధాభాషిణీ!
సీతా! నన్విడనాడఁజాలక వనిన్ సేవించి సన్న్యాసి తే.

రాముఁడు లక్ష్మణునితో:—

సీ॥ జలకమాడంగను ◆ జలజాక్షి పోయెనో
తమ్ముఁడా! చూడుము ◆ తడయఁబోకు
కొమ్మపూలొయ్యంగఁ ◆ గొమ్మపై కెక్కెనో
తమ్ముఁడా! చూడుము ◆ తడయఁబోకు
పులిజాడ యేమైనఁ ◆ బొడగాంచఁగల్గెనో
తమ్ముఁడా! చూడుము ◆ తడయఁబోకు
తలుపు వెన్కనుడాగి ◆ తరళాక్షి యున్నచో
తమ్ముఁడా! చూడుము ◆ తడయఁబోకు
గీ॥ పెద్దకాళ్లనుచిన్నకాళ్లు ◆ వేటువేలు
గానఁబడెరక్కసుండు దాఁ ◆ గాంతఁగొంచు
నేగియుండునుగాఁబోలు ◆ వేగసరిగ
వెదకవలెను రక్కసున్ తమ్ముఁడా! ◆ వెళ్ళెద నిచట.
(అడవి)

రాముఁడు:— ఖరహరప్రియ — రూపకము.
ఎటుమరచియుందు - ఇందువదన! నిన్ను - నెటు మరచియుందు
కటకటా! నీరూపు - కనులఁగట్టియుండ ॥ఎటు॥
ఇట లేళ్లమేపి - యటఁజెట్లఁబెంచి - యిటఁబక్షులనుసాకు
దెటఁబోతివీవు ॥ఎటు॥

(శబరి యాశ్రమము.)

శబరి రామునితో:—

గీ॥ రామ! నీరామఁగొనిపోయె ♦ రావణుండు
ప్రాణమర్పించె నెదిరించి ♦ పక్షిరాజు
విన్నవింపంగ నేనిట ♦ నున్నదాన
శబరినా పేరు తపమును ♦ సలుపుదాన
భక్తి నేనిడుతీయని ♦ పండ్లఁగొనుము
పంపదరిగిరి సుగ్రీవు ♦ పజ్జఁజేర
శుభమగును బొమ్ము శ్రీరామ! ♦ సుగుణధామ!.

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునితో:—

గీ॥ పరహితమె తమధర్మమై ♦ పరఁగుచుండు
నీమహోదారచిత్తుల ♦ కెవరు సములు
ఏమిచేసినతీరునీ ♦ యింతిఋణము
ప్రాణమర్పించినట్టియా ♦ పక్షిఋణము.

(పంపాసరోవరము.)

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునితో:—

గీ॥ సదమలంబగు జానకీ ♦ చరితవోలె
రాజిలుచునుండు పంపాస ♦ రమ్ముఁజూడు
దీనిచక్కని చల్లని ♦ తీరమందు
శాంతముగ విశ్రమింతము ♦ కొంతతడవు.

ఎదుటి ఋష్యమూక పర్వతమునుండి దిగివచ్చుచుండు నొకనిఁ జూచి శ్రీరాముఁడు:—

గీ॥ బ్రహ్మతేజంబు ముఖమునఁ ♦ బరఁగువాఁడు
బలజవంబుల నొతయుఁ ♦ జెలఁగువాఁడు
అదిగో దిగి వచ్చుచున్నవాఁ ♦ డద్రినుండి
యాతఁడెవ్వండొ లక్ష్మణా! ♦ యరసిరమ్ము.

గిరి దిగివచ్చిన హనుమంతుఁడు లక్ష్మణునితో:—

గీ॥ అన్న సతికాంతఁ బట్టిన ♦ ఖిన్నుఁడగుచు
నద్రినుండెడు సుగ్రీవుఁ ♦ డడవిఱేఁడు
మీరలెవ్వారొ గనుఁగొనఁ ♦ గోరి పంపె
నతనిమంత్రిని హనుమంతుఁ ♦ డండ్రు నన్ను.

లక్ష్మణుఁడు శ్రీరామునిఁజూపి హనుమంతునితో:—

చ॥ ఇనకులరత్నమౌ దశర ♦ థేశుని పుత్రుఁడు పేరు రాముఁ డీ
జనకునివాక్యపాలనము ♦ సల్పవనంబుననుండ జానకిన్
దనసతిఁగోలుపోయె విను ♦ తత్సతినారయ వచ్చి యిచ్చటన్
జనపతియున్నవాఁడు దన ♦ సాయము మీపతికిచ్చుఁగోరి చన్

హనుమంతుఁడు సుగ్రీవుని దోడ్కొనివచ్చి శ్రీరామునికిఁ జూపి:—

గీ॥ వాలిబలశాలి తనప్రియు ♦ రాలిఁబట్ట
ఖిన్నుఁడై యద్రినుండు సు ♦ గ్రీవుఁడిదిగో

శరణుఁజొచ్చెను శ్రీరామ! ♦ కరుణఁజూడు
నీసరక్షయె నృపులకు ♦ దీక్షగాదె.

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునితో:—

ఉ॥ నీదు ప్రాణవాయువుల ♦ నేనొక బాణముచేతఁగ్రోలినీ
దారను రాజ్యముల్ మరలఁ ♦ దప్పకనీకొదవంగఁజేసెదన్
ధారుణితారుమారయినఁ ♦ దప్పదునావచనంబుచూడుమో
వైరికలోకపాలక!స ♦ ఖా!యిదెచేతనుజేయివేసితిన్.

సుగ్రీవుఁడు:—

చ॥ దినకరవంశపావన !మ ♦ దీయపురాకృతపుణ్యరూపమో
యననిటనామనోరథము ♦ సంతసుదీర్పఁగనున్నవారు మీ
యనుచరుఁడై మెలంగెదను ♦ నందులసాక్షిగఁగొండుమీసతిన్
ననుజుఁడుగొంచుపోవునెడఁ ♦ దత్సతిరాల్చినభూషణావళిన్

సీత తన నగలఁగట్టి వైచిన చెఱఁగునుజూచి శ్రీరాముఁడు తనలో

సీ॥ ప్రణయకోపపువేళఁ ♦ బడఁ!తినీపడకగాఁ
జెలువుగాంచినదియా ♦ చెఱఁగుగాదె
ఎండగాచెడివేళ ♦ నింతి!నీగొడుగుగాఁ
జెలువుగాంచినదియా ♦ చెఱఁగుగాదె
చెమటపెట్టినవేళఁ ♦ జేతివీవనగాఁగఁ
జెలువుగాంచినదియా ♦ చెఱఁగుగాదె

నాకాళ్లతడియొత్తి ♦ నీకువస్త్రమ్ముగాఁ
జెలువుగాంచినదియా ♦ చెఱఁగుగాదె

గీ॥ అట్టిచెఱఁగున నగలను ♦ గట్టియిట్లు
నాకుఁగురుతుగ రాల్చితే ♦ నాతిమిన్న!
సీత! నీమాఱుదీనిని ♦ బ్రీతిఁజూతు
సీత! నినుఁబొందువాఁడు నీ ♦ చేతికిత్తు.

(కిష్కింధ.)

వాలితారతో:—

గీ॥ నెఱపినెయ్యమ్ము రాముఁడర్క ♦ నృపతితోడ
నన్నుఁజంపంగసుగ్రీవుఁ ♦ డున్నవాఁడు
పడివడిగఁబోయిపైఁబడి ♦ పిడుగువోలె
నిరువురనువచ్చివచ్చెద ♦ నిపుడెచూడు
తార!సుగుణవిహార! సౌం ♦ దర్యపూర!.

తార:— కమాచ్ — రూపకము.

పరనారీసంపర్కము - పరమదురితము - పరనారీసంపర్కము
దరిలేనిదుఃఖము - దొరకొనఁజేయును ॥ పర ॥
సిరుల దొలంచును - జిరకీర్తిమాపును - పరమశూరునికైనఁ
బరిభవమొనరించు ॥ పర ॥
చరణములనుబడి - స్వామి!నివ్వేడెదఁ - దరళాక్షి వారుమను
దమ్మునికొసఁగుము. ॥ పర ॥

వాలి:— శంకరాభరణము — రూపకము.

చాలుఁజాలు తాం!ని - ర్మూలమిపుడు చేసెదఁ
చాలవాగఁబోకు తాం!- చావమోదివేసెదఁ.

(సంహారము.)

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునితో:—

గీ. సాహసమునఁగార్యమొనరింపు ♦ సేమముగద
యనుజుఁబంపెదసంధికా ♦ ర్యమ్ముఁదీర్ప
వాలివినకుండ నెదిరింప ♦ వచ్చెనేని
నొక్కబాణంబుచేవాని ♦ నుక్కడంతు
భయముపడకుము సుగ్రీవ! ♦ భవ్యభావ!.

హనుమంతుఁడు అతిశయమ్ముగ శ్రీరామునిసమీపించిప్రభూ!:—

గీ॥ ఉరుముఁబోలినభీకర ♦ స్వరముతోడఁ
జండమారుతమట్లు ప్ర ♦ చండగతిని
వాలిమనపయివాలఁగా ♦ వచ్చెనదిగో

అని వాలిని జూపును శ్రీరాముఁడొక్కబాణముతో వాలిని దెగటార్చును:—

హనుమంతుఁడు:— అహాహా! రాఘవ! నీశర ♦ మద్భుతంబు
సగతుత్తల సదెగొంపోయె ♦ గగనము

అందఱు సంతోషముతో:—

(కమాచ్ — రూపకము.)

రామరాజభూషణా! రాక్షసకులభీషణ! సామమధురభాషణా!
సాధుతాపశోషణా! . ॥ రామ ॥

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునితో:—

గీ॥ ఆగ్రహముమాని సుగ్రీవ! ♦ యగ్రజునకు
నుత్తరక్రియ లొనరించి ♦ యుచితరీతి
తారనోదార్చి తత్సుతుఁ ♦ జేరఁదీసి
యేలుమీ కిష్కింధ నిశ్శంక ♦ నేలుమింక.

(కిష్కింధ వెలుపలి మైదానము) (బయలు.)

సమస్తసేనాధిపతులతోఁగూడి సుగ్రీవుఁడురాఁగా శ్రీరాముఁడు.

సీ॥. యోజనమబ్ధినీదితగు ♦ యుక్తినిలంకనుజొచ్చిసీతస
ద్రాజనిభాననన్వెదకి ♦ రాగలవీరుని చేతికిత్తునా
పూజితమంగుళీయకముఁ ♦ బొల్పుగసీతకునానవాలుగా
నాజనకాత్మజాకుశల♦ మారయునాతఁడునాకుఁబ్రాణ్రదుఁడౌ

హనుమంతుఁడు ముందరకువచ్చి శ్రీరామునిఁజూచి:—

గీ॥ రామ! మీభక్తునకుసము ♦ ద్రంబదెంత
యసురపురమెంతమాత్రను ♦ సరయుటెంత
గాంచిదేవిని రావణు ♦ గర్వమడఁతుఁ
బంపుమిదెపోయివచ్చెదఁ ♦ బ్రభువతంస! .

(లంక, మహాద్వారము.)

లంకాధిపతియగురావణేశ్వరుని యుత్తరువులేనిది యెవరును లంకలోనికిఁ బ్రవేశింపఁగూడదని ద్వారపాలకుఁడు హనుమంతు నిసడ్డగించెను. హనుమంతుఁడుఆద్వారపాలకుఁడు ఆశ్చర్యపడు నట్లు తనతొడలోని రక్తముఁదీసి యొక పెద్దముల్లుతో నొకవిశాలమైన యాకుపై నొకయుత్తరమునువ్రాసి లంకాధీశునకుఁ బంపవలయునని ద్వారపాలకునకునిచ్చెను:—

(లంక, సభాభవనము.)

రావణుఁడు ఆలకింపఁగాఁ బ్రహస్తుఁడు హనుమంతునియుత్తరము నిట్లు చదువుచున్నాఁడు:—

శా॥ ముల్లోకంబులరాజులెల్లవడఁకన్ ప్రాపంబుతో నేలునో
కల్లోలాంచిత భూరివార్ధివృత లం ♦ కాద్వీపరక్షోధిపా!
ముల్లుండన్ దమమల్లరంగమున స ♦ న్మానంబుఁ బొందంగ నా
యుల్లంబున్నది విన్నవించితిఁ బ్రభూ! ♦ యుష్మత్ప్రసాదంబుకై

రావణుఁడు తత్క్షణమేపిలువనంపవలయునని యుత్తరువుచేసెను. హనుమంతుఁడు ప్రవేశించి మొగ్గలోమొగ్గలో మొగ్గవేసి అనఁగా అంతరాంతరపల్టీగొట్టి చేతులుజోడించి నిలచి రావణేశ్వరుని యాశ్చర్యములో ముంచివేసెను:—

హనుమంతుని జూడఁగనే మల్లురందఱుగుండెలోరాయి పడిపోయెను:—

రావణుఁడు హనుమంతునకు గొప్పగొప్పబిరుదులను గొన్నతన జగజెట్టులనుజూపి వీరిలోనెవరితోఁబోరెదవనియడిగెను:—

హనుమంతుఁడు అందఱితో నొక్కసారి పోరెదనని చెప్పి రావణేశ్వరుని యెట్టయెదుటనిలఁబడి తనరెండుభుజములనుజాచి మల్లురనందఱనుబిలచి గట్టిగా విడువకుండఁబట్టుకొనవలెనని యాజ్ఞాపించెను. అట్లువారుపట్టుకొన్న వెంటనే యొక్కసారిగిఱ్ఱుమని తిరిగెను. వారందఱు విసరివేసినట్లు నలువైపుల దూరముగఁబడిపోయిరి. కొందఱకుఁగాళ్ళువిఱిగెను. కొందఱకుఁజేతులువిఱిగెను కొందఱకుఁ బండ్లురాలిపోయెను. కొందఱకు ముక్కు చెక్కలయ్యెను. అందఱును వికలాంగులయిరి:—

రావణుఁడుమెచ్చి హనుమంతునితో:—

శా॥ ఆహా! బాహుబలంబులాఘనమదే♦యాశ్చర్యమాశ్చర్యమౌ
ఆహా! నాకిఁకనుద్దిలేరెచట నా ♦ కానందముం బెంచితే
నూహాఁ వేఁడుము దేమికావలయునో♦యుత్సాహముప్పొంగఁగా
బాహాటంబుగనిత్తుఁజూడుమిదెమ♦త్ప్రాసాదసౌధాదులన్.

హనుమంతుఁడు:—

క॥ లంకాద్వీపంబంతయు

రావణునిగుండె జల్లుమనును:—

హనుమంతుఁడు మరల:—

క॥ లంకాద్వీపంబంతయు
శంకాతంకములులేక ♦ చనిచూడంగన్
సంకేతపత్రిమొసఁగుము
ఇంకేమియుఁగోర రాక్ష ♦ సేశ్వర! నిన్నున్.

రావణుఁడు మంత్రియగు ప్రహస్తునిఁజూచి తక్షణమే యిమ్మని యాజ్ఞాపించును:—

(అశోక వనము.)

హనుమంతుఁడు ఆకసమువంకఁజూచి:—

సీ॥ వెండిపంజరమునహంస ♦ వెలయునట్లు
మందరపుగుహాసింహంబు ♦ మసలుకరణి
మదగజముమీఁద వీరుండు ♦ పొదలుతీరు
మింటనెంతయుఁజంద్రుండు ♦ మెఱయుఁదోడఁగ.

గీ॥ దాసదాసీజనంబులు ♦ దన్నుఁగొలువ
రావణుండును సీదారి ♦ రాఁదొడంగె
వీనులకు రామశబ్దంబు ♦ వినఁగవచ్చె
నుండితీరును సీతయీ ♦ యుపవనమున.

(అశోకవనమున వృక్షముక్రింద)

సీతకూర్చొనియుండఁగా వెనుక హనుమంతుఁడొదిగియుండును రావణుఁడువచ్చి సీతనుజూచి:—

శంకరాభరణము — రూపకము.

ఇంకనైన దయరాదా - ఇంతి! నామీఁద - ఇంకనైన దయరాదా
పంకజలోచన! - సంకట పెట్టకు - లంకారాజ్యమునీదె - కింక
రుఁడను నేను. ॥ ఇం ॥

సీత:—

మ॥ తులువా! నోటికివచ్చినట్టులిట్టులెం ♦ తో ప్రేలెదేఁ గ్రక్కనీ
తల రాముం డెగఁజిమ్ము నీమదముద ♦ గ్ధం బౌను బో పొమ్ము నీ
వల రామాధిపుకంటఁ జోరుఁడయినన్ ♦ హా దుష్ట! నీవిట్లు దొం
గిలి నన్ దెచ్చితివే కిరాతక! మహా ♦ క్లేశంబు నే నొందఁగాన్.

రావణుఁడు:—

సీ॥ చెచ్చెర నన్నుబోయి నీపతి ♦ శిరముఁ దెచ్చి
ముందుఁ బడవైతునప్పుడేని ♦ సుందరాంగి!
శూరుఁ డెవ్వండొ కనులారఁ ♦ జూడఁగలవు
రావణుండన్న ధరలోనఁ ♦ గేవలుండె? అని వెడలి
పోవును.

సీత:— క॥ రామా! సుజనారామా!
రామా! నాప్రాణధామ! రవికులసోమా!
రామా! రాజలలామా!
రామా! సుగుణాభిరామ! రామా! రామా!

హనుమంతుఁడు:—

క॥ శ్రీరాము బంటుబంటను
సీరాకరమీఁది లంక ♦ నిన్నిటుగంటిన్
ఆ తేని యుంగ్రమిదిగో
పై ప్రాకశేద్ది నగురుతు ♦ వేఁడెదఁ దల్లీ!.

సీ॥ అనిలోన దేవుఁ జంపి ♦ ననుఁగాచు పనియెడి
మదిలోని యాశచే ♦ మంటినినుము
ఆలక్ష్మణుని నొవ్వ ♦ నాడినందులకోయి
పెంట నేతగుశిక్షఁ ♦ గంటినినుము
ఆనాథుసుగుణాళి ♦ నాత్మలోఁదలఁచుచు
నుచితవర్తనమున ♦ నుంటిననుము
మానసమ్ములో వచ్చి ♦ మతిఁగావకుండిన
నసువులఁదొరఁగెద ♦ నంటిననుము

గీ॥ సర్వము నెఱింగిసట్టియా ♦ స్వామి కేను
నింతకంటెను జెప్పంగ ♦ నెఱుఁగననుము
పరమపూజితుఁడై నయా ♦ పాగ్రిణపతి భుని
చరణపద్మములకు నను ♦ స్మారణమనుము
గురుతుగా నాశిరోమణిఁ ♦ గొనుము చనుము.

(లంక విద్యుద్యంత్రశాల)

మంతుఁడు సంకేతపత్రమునుజూపి లోనికి వెళ్లి యంత్రము
లగులఁగొట్టును:— (లంక తగులపడును.)

రావణుఁడు:—

గీ॥ గుడులుమేడలు గోపురాల్ ♦ కూలెనవిగొ
అంతటను భగ్గుమనిమాట ♦ లలమెనవిగొ
మెఱపుమఱ్రవచ్చిలంకను ♦ జెఱచియిట్లు
నష్టమొనరించినట్టియా ♦ దుష్టుఁడెవఁడు
నాయెదుటఁదెండుకసిదీఱ ♦ నఱకివైతు
నరిభయంకరవీరసిం ♦ హమ్ములార! .

హనుమంతుఁడు:—

గీ॥ నేనెచెఱచితిఁ ♦ జెఱచితినేనెసుమ్ము
చేరినన్నుఁబట్టుకోఁగల ♦ వీరుఁడెవఁడు
రామభటుఁడను హనుమంత ♦ నామకుఁడను
మల్లుఁడనుపేరవచ్చినా ♦ మహిమఁజూపి
మరలుచున్నాఁడ రాముని ♦ శరణుఁజొచ్చి
బ్రదుకు రావణ! చెడకు నా ♦ పలుకువినుము
నీవువినకున్న రాముని ♦ నిశితశరము
నీశిరముఁద్రుంచు ననిలోన ♦ నిక్కువమ్ము.

అని రావణునిఁదన్ని సముద్రములోఁబడి యీఁదుకొని వెళ్లిపోవును

(మహేంద్రపర్వతప్రాంతము.)

హనుమంతుఁడు రావణునితో:—

సీ॥ కన్నీరు కాల్వలై ♦ కారు కన్నులతోడఁ
జెక్కుటం జేర్చిన ♦ చేయితోడ
తెల్ల తెల్లంబారిన ♦ దీనాననముతోడ
జడలుగట్టిన శిరో ♦ జములతోడ
వేఁడినిట్టూర్పుల ♦ వాడునాసికతోడఁ
గడుంజిక్కి సుక్కిన ♦ యొడలితోడ
అట్టెచినింగిన ♦ కట్టువస్త్రముతోడ
నోట రామా! యనుమాటతోడ

గీ॥ శోకమునమున్గి దేవి య ♦ శోకవనము
నందునున్నది లంకలో ♦ నందమొదలి
నేనుమును జెల్పి యుంగ్రము ♦ చేతికియ్య
జానకి!తలమానికము నిచ్చెఁ ♦ గొనుమురామ!.

లంక యెట్లున్నదని శ్రీరాముఁడడుగఁగా హనుమంతుఁడు:—

సీ॥ ఇరువంకనౌకతీరు ♦ వరసౌధములమీఱు
విస్తారవీధికా ♦ నిస్తులంబు
వివిధపుష్పోద్యాన ♦ వేణువీణాగాన
విద్యుత్ప్రదీపికా ♦ విలసితంబు
చతురంగసైనిక ♦ సంచారభూమిక
మల్లకేళీరంగ ♦ మండితంబు
బహుళయంత్రోపేత ♦ ప్రాకారపరివృత
పటుదుర్గశోభిత ♦ పారిభవంబు

సీ॥ మాంసభోజన పరసతీ ♦ మానహారణ
మద్యపానాది పాప స ♦ మ్మాసితంబు
రాక్షసేశ్వరదోర్దండ ♦ రక్షితంబు
పాపులకుఁగాపురంబు లం ♦ కాపురంబు.

(సముద్రప్రాంతము.)

రాముని శిబిరము.

విభీషణుఁడు:—

కమాచ్ — రూపకము.

శరణుదశరథరామ! సద్గుణధామ! శరణుదశరథరామ!
శరణాగతత్రాణబిరుదు - నీదనివిని - శరణము వేఁడవచ్చితి
శరముశిరము వంచినీపదగు - చరణములనే శరణు వేఁడితి. ॥శర॥

సుగ్రీవుఁడు శ్రీరామునితో:—

చ॥ ఇతఁడువిభీషణుండుదను ♦ జేంద్రునితమ్ముఁడు నమ్మఁ బాపునిం
రితనికినిచ్చిరేని మనకు ♦ నెవ్వగనొవ్వగ నానుగానినా
మతిమునసీతనిక్కదయకు ♦ మాన్యునిఁజేయుట మేలుగాదు స
న్నుతమతినెంచిచూడుఁడను ♦ రేంద్రునిమాయలమేయముల్ ప్రభూ

శ్రీరాముఁడు:—

శా॥ తెమ్ముఁడెకాదు రావణుఁడు ♦ దాశరథింబనివచ్చివేడినన్
నెమ్మదిఁగాచెదన్ ఇతఁడు ♦ నేరములెంచ విభీషణుఁడౌనన్

దెమ్ము కరమ్ము గౌరవము ♦ తేటపడన్ గనుఁగొమ్ము పొమ్ము నా
తమ్మునిఁ బోలెఁ జూచెదను ♦ దారతఁ బర్వ త్రిలోకనాయకా!

విభీషణుఁడు:—

కమాచ్ — రూపకము.

శరణు దశరథరామ! సద్గుణధామ! శరణు దశరథరామ!
పరసతిఁ గోరుట - పాపమంచని తెల్పఁ - బురము వెడలనడచెను
దురితపరుఁడా రావణాసురుఁ - డరయు నే భవదీయ శౌర్యము ॥ శర॥
అని శ్రీరాముని చరణములమీఁదఁ బడును:—

శ్రీరాముఁడు:—

ఉ॥ లెమ్ము విభీషణా! భయము ♦ లేదిఁక నీకభయమ్ము సంగతిన్
జమ్మదవైరిగుండెల ♦ భిషిక్తునిఁ జేసెద నిన్ను లంకకున్
సమ్మున రావణాసురుఁడు ♦ నా శరణంబొకవేళఁ జొచ్చినన్
సమ్మతి నిన్నయోధ్యకు ని ♦ జంబుగఁ బట్టముగట్టి కాచెదన్.

(లంక రావణుని యంతఃపురము.)

మండోదరి రావణునితో:—

కమాచ్ — రూపకము.

పరనారీ!సంపర్కము - పరమదురితము - పరనారీసంపర్కము
దరిలేనిదుఃఖము - దొరకొనఁ జేయును ॥ పర ॥
సిరులఁ దొలంచును - చిరకీర్తి మాపును - పరమపూరుషునికైనఁ
బరిభవ మొనరించు ॥ పర ॥

చరణములనుబడి - స్వామి!నిన్వేడెదఁ
దరళాక్షిసీతను - దాశరథికినిమ్మ ॥ పర ॥

రావణుఁడు:—

క॥ దశజనబాహుబలమ్మును
దశజనధీబలముగలిగి ♦ దశకంఠుఁడనన్
దశదిశలఁబేరుపొందితి
శశిముఖ! వెఱపేలనాకు ♦ శత్రుండెదుటే

అని మేడపైకిఁదీసికొనిపోయి:—

శా॥ సౌధాగ్రమ్మునుండిచూడుముసతీ!♦ సంగ్రామరంగంబునన్
యోధాగ్రేసరులెల్లఁగూడిరదిగో♦యుత్సాహముప్పొంగఁగాఁ
గ్రోధోద్దీపితమానసంబులభటుల్ ♦ ఘోషిల్లుచున్నారదే
యోధాళిందళవాయియుద్ధమునకై ♦యూకొల్పెఁదూర్యధ్వనిన్.

ఉ॥ హాసతి!బాణవేగమదె ♦ యొక్కట!యోర్వకనాదుపై నికల్
రాసులురాసులై పుడమి ♦ వ్రాలఁగఁజొచ్చిరేమి-చోద్యమో
మేఘనాదునిఁజూచి:—

ఓసుత!మేఘనాద!కడు ♦ యుక్తులనేర్చినసికె చెల్లుఁగా
వాసిగరామునింపునిమి ♦ వారకసీతనునాకుఁగూర్పఁగాన్.

మేఘనాదుఁడు:—

కమాచ్ — రూపకము

పరనారీసంపర్కము - పరమపతితము - పరనారీసంపర్కము.

రావణుఁడు:—

క॥ కదనముఁ జూచి భయంపడి
యిదియొకనెపమన్ని పలుకు ♦ దేసీచాత్మా!
యెదురాడకు నాముందట
వదరిననీశిరముఁ ద్రుంచి ♦ వైచెదనిదిగో.

(రణరంగము.)

విభీషణుఁడు లక్ష్మణునితో:—

చ॥ అదెయదెవచ్చె రావణుని ♦ యగ్ర కుమారుఁడు చూడుచూ
డుమా]
పదపదలక్ష్మణా! కదిసి ♦ ఫాలమునంటఁగ బాణమేయుమా
అదెవడివాడిబాణమదె ♦ యక్కటవచ్చెను గొట్టుకొట్టుమా
యిదెపడెలక్ష్మణుండహహా ♦ యేమిఘటిల్లఁగనున్నదో కటా!

(శ్రీరాముఁడు పడిన లక్ష్మణునిఁ జూచి:—)

నాథనామక్రియ — రూపకము.

అకటా! లక్ష్మణ! పడితే - ఆలములోపల నీవు
ఇఁక యుద్ధము నాకేలను - ఇంత టితోఁ జాలింతును ॥ అకటా ॥
అవస్థలలో నాతోఁ బడి - ఇడుములకన్నిటికోర్చి
విడనాడక మెలఁగితివే - పుడమిని నీకీడుగలఁడే ॥ అకటా ॥

జాంబవంతుఁడు:—

గీ॥ నాడియాడుచున్నది ♦ వేఁడికలదు
భయపడకురామ!మూర్ఛల్లె ♦ భయముపడకు
దూరమునఁగాఁవచ్చెడి ♦ ద్రోణగిరిని
వెలయుసంజీవిఁగొనిరాఁగ ♦ వేగనరిగె
వాయుపుత్రుండుస్వామి నే ♦ వాపరుండు॥

(శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునిఁజూచి కంటఁదడివెట్టుకొని)

క॥ జననీజనకులకంటెను
దనకులసతికంటెఁబ్రాణ ♦ ధనములకంటెన్
ఘనముగ నన్గనుతమ్ముఁడు
రణమునఁబడెరమణియేల ♦ రాజ్యమదేలా?

జాంబవంతుఁడు:—

ఆ॥ ఆంజనేయుఁడదిగో ♦ సంజీవిఁగొనివచ్చె
దేవ!చూడు దీని ♦ దివ్యమహిమ
మెల్లమెల్లగాను ♦ మేల్కొనిసౌమిత్రి
రమ్యసుగుణసాంద్ర! రాఘవేంద్ర!

(శ్రీరాముఁడుఆంజనేయునితో)

గీ॥ చెలిమి సుగ్రీవుతోనాకుఁ ♦ గొలిపినావు
దేవిఁగనివచ్చి నాకోర్కెఁ ♦ దీర్చినావు

తెచ్చిసంజీవినాతమ్ముఁ ♦ నిచ్చినావు
ఔనె నీసేవనుతిసేయ ♦ నాంజనేయ !

(అందరును సంతోషముతో)

శంకరాభరణము—రూపకము

రామ ! రాజభూషణా ! రాక్షసకులభీషణా !
సామమధురభాషణ ! సాధుతాపశోషణా !

మేఘనాదుఁడు:—

చ॥ ఇదెయిదెసీతదాశిరమునేఁ ♦ దెగఁద్రుంచితిఁజూడుఁడీముదం
బొదవఁగనాదుతండ్రికిని ♦ యుద్ధములోపల మీశిరంబులన్
జెదరఁగఁజేసెదన్ వినుఁడు ♦ చేతను ప్రాణములుంచిరందుఁ న
న్నెదిరిసురేంద్రుడేమియయె ♦ నేర్పడఁజూడుఁడుమత్ప్రతాపమున్

(సీతశిరముఁజూచి శరమును జార్చుచున్న లక్ష్మణునితో విభీషణుఁడు)

చ॥ అదెయదెమాయఁజేసెనది ♦ యాజనకాత్మజమస్తకంబుగా
నదియొకవాఁడిబాణమున ♦ నాచెడురక్కసుఁద్రుంచులక్ష్మణా!
(తాఁ)అదెబలుఁగొట్టితో నసుర ♦ నాదటఁ బొక్కలుచీలునట్లుగా
నెదమరిభేదిలన్ శిరము ♦ దేగితటుక్కునభూమిఁద్రొల్లఁగాన్.

(అందరు మేఘనాదుఁడు పడుటకుసంతోషించి)

శంకరాభరణము—రూపకము

రామ! రాజభూషణ! రాక్షసకులభీషణా!
సామమధురభాషణా! సాధుతాపశోషణా॥ ॥రామ॥

(కుంభకర్ణుని భవనము)

(తాగుచుఁబోతగు కుంభకర్ణుని సమీపించి, రావణుఁడు.)

ఉ॥ తమ్ముడ! కుంభకర్ణ! నినుఁ ♦ దప్పమ రెవ్వరు లేరునాకు నీ
వెమ్మెయిఁబోయి దాశరథి ♦ నెట్లయినన్ వడిఁజంపి రాగదే
నమ్మిన నాకు సమ్మదమె ♦ నెర్పును పొమ్మ జయమ్ముఁ [గొమ్మనా
తమ్ముఁడవైన నీకతనఁ ♦ దప్పక సీతను బొంది పొంగెదన్.

కుంభకర్ణుడు:—

కమాచ్—రూపకము

పరనారీసంపర్కము-పరమదురితము-పరనారీసంపర్కము

(అని ప్రారంభింపఁగా వానికి ద్రాగుడునిచ్చి రణమునకుఁ బం
పి రావణుఁడు వెళ్ళిపోవును)

(రావణుఁడు సీతనుసమీపించి)

క॥ రాముతలఁజూడు సీతా!
యేమంటివి నాఁడునన్ను ♦ నెవ్వఁడుశూరుం
డీమారు మారుపలుకకు
కామితమును దీర్పవలయుఁ ♦ గాంతామణిరో!

(సీత శ్రీరాముని తలఁజూచి)

ఆనందభైరవి—రూపకము.

హా రామ! నాప్రాణధామ! నీవీరీతి నాకొఱకు వైరిచేఁ దెగితే॥ హా

రావణుఁడు:—

క॥ రామా రామా యనకిఁక
నీమగనింబోలె నిన్ను ♦ నేనీకత్తిన్
నీమస్తకమ్ముఁదునిమెదఁ
గామితమును దీర్చుకున్నఁ ♦ గార్పణ్యావతీ!

త్రిజట:—

క॥ నారిన్ జంపుట యుక్తమె
యోరావణ! నేఁడు తేపు ♦ నోపికపట్టన్
నేరంవెఘోరము లేటికిఁ
దీరున్నీకోర్కెలెల్లఁ ♦ దీవ్రముగానే.

అని రావణునిఁబంపివేయును:—

సీత:— ఆనందభైరవి — రూపకము.

దారియేమిఁకనాకురామా! నాశ - రీరమువిడచెదనోరఘురామా!

త్రిజట:— ఆనందభైరవి — రూపకము.

సీతమ్మామివవేనాతల్లీ—నీపతి—ఘాతము సేయఁగ—నీతనితరమే॥ సీత

ఈతలరాముని దికాదు—నీవు—భీతిల్లమోసము—నీతఁడుచేసె॥ ఈతల

సీత:—

క॥ రామా! సుజనారామా!
రామా! నాప్రాణధామ! రవికులసోమా!
రామా! రాజలలామా!
రామా! సుగుణాభిరామ! రామా! రామా!

(రణరంగము.)

విభీషణుఁడు శ్రీరామునిఁజూచి:—

ఉ॥ వచ్చెనుగుంభకర్ణుఁడు ది ♦ వాకరవంశపయోధిచంద్రమా!
చెచ్చెరనొక్కబాణమునఁ♦జిమ్ముము వీనిశిరమ్ము ద్రొల్లఁగా
(రాఁ)అచ్చెరువయ్యె నోరఘువ♦రా!యదె వైరిశిరమ్ముమిన్ దికిన్
హెచ్చుగఁబోయెదిద్దికిగి ♦ యెచ్చటనో పడిపోయెఁజూచితే.

అందఱు:—

రామ!రాజభూషణ! - రాక్షసకులభీషణ! - సామమధురభాషణ! -
సాధుతాపశోషణా!

(రావణుని యంతఃపురము.)

మండోదరి రావణునితో:—

ఉ॥ పావనమౌపులస్త్యముని ♦ వంశముఁ బ్రజనియించినారు సం
భావితశౌర్యధైర్యమహి ♦ మన్ బటువాసినిగాంచినారు నా
నావిధవిద్యలన్ దెలిసి ♦ నారుపరాంగనఁగోరిమానమున్
జీవముఁగోలుపోవఁగును ♦ సీతనురాముని కీక నాయకా!

రావణుఁడు:—

ఉ॥ కామినీ!యందఱన్మడియఁ ♦ గాంచితిసీతు లవేలనాకునో
తామరసాక్షి!కుందకుము ♦ దాశరథిన్మఱివానివారలన్
నామిడివోనిబాణముల ♦ నాపరుసొప్పఁగఁద్రుంచివైచెదన్
గోమల సీతతోఁగలిసి ♦ కూరిమితోడుతలంకనేలెదన్.

(రణరంగము.)

విభీషణుఁడు శ్రీరామునితో:—

ఉ॥ వచ్చెను రావణాసురుఁడు♦వానినిద్రుంచుటసాధ్యమో ప్రభూ!
చిచ్చుగరంటుచండజను ♦ జెచ్చెరఁజంపకజాగుచేసినన్
(శా)హెచ్చుత్వదీయశౌర్యమున♦కెవ్వరుసాటిజగంబునందహో
అచ్చెరువయ్యెవైరివగు ♦ నశ్వరథంబులుకూలెనొక్కటన్

చ॥ సరసరకత్తిఁదూసిమనసైనికులన్ ♦ దెగటార్చసాగెనో
సరసిజమిత్రవంశమణి! ♦ చాపమునెక్కిడునీచుశత్రుడా
శిరముకలుక్కునన్ దఱుగు♦సేమముగాదెడసేయనో ప్రభూ!
(శా)తిరమెనుతింపవైరియడి ♦ దంబదెనగ్గయిరాలెనేలపై.

శ్రీరాముఁడు రావణుని సమీపించి:—

ఉ॥ లేదుశరంబు లేదువిలు ♦ లేదడిదంబును సేరుసైనికుల్
మీఁదనికేమినీకుగతి ♦ మేలగునాసతి సీతనిమ్ము సి
న్నాదరదృష్టిఁజూచెదభ♦యంపడఁబోకుముపొమ్ము రావణా!
నాపగుపల్కుమీఱినను ♦ నాశముచేసెద తేపెచూడుమా

(రావణుని యంతఃపురము.)

మండోదరి రావణునితో:—

హరికాంభోజి — రూపకము.

కరుణానిధియగు దాశరథి - కల్యాణగుణసీరధి
కరుణానిధి యగు దాశరథి
తరుణిసీతనిచ్చి - చరణములబడి
శరణము వేఁడిన - సరగునఁ బ్రోచును. ॥ కరుణా ॥

రావణుఁడు:—

క॥ చొచ్చెదనే శరణంబును
జచ్చెదఁ గాకొండె వైరిఁ ♦ జంపెదనొండెన్
ముచ్చటదీరక జానకి
నిచ్చెదనే ప్రాణమైన ♦ నిచ్చెదఁ దరుణీ!

ఉ॥ ఈపరి రాముని౦బోదివి ♦ యేడ్తెఱనాదు శరాగ్నికీలలం
దోపికవాణి! యాహుతిగ ♦ నొక్కట బ్రేల్చి మదీయ శౌర్యముల్
జూపెదఁ జాటి యెల్లరకు ♦ సుందరి సీతను గూడి పొంగెదన్
నా పరివారముల్ ప్రజలు ♦ నా ప్రియురాలగు నీవు సుబ్బఁగాన్.

(రణరంగము.)

విభీషణుఁడు శ్రీరామునితో:—

చ॥ అదె మఱి వచ్చె రావణుఁడ ♦ హంకృతిఁ దీక్ష్ణ శరాళి సేనలన్
జెదరఁగఁ జేసె వైరితలఁ ♦ జిమ్ము మముచూచెద వేమి? రాఘవా!

(తా॥)అదెదిరదిర్ధిరందిరిగి ♦ యంబరవీధిని బోయిపోయి య
ల్లదిగో తిటూలునకాబడిరె ♦ నారిపుమస్తకమ్ముర్విపై (బ్రభూ!

అందఱు:—

రామ! రాజభూషణ! రాక్షసకులభీషణ! సామమధురభాషణ!
సాధుతాపశోషణా!

మండోదరి:—

నాథనామక్రియ — రూపకము.

హావిభు! నను బాసితే - అకట! చింతద్రోసితే
భూవిభు శ్రీరామచంద్రు- దేవినిచ్చిశరణువేడి-చావకజీవింపుమన్న
చలముపట్టిగిట్టితే ॥ హావి ॥
పరులస్త్రీలఁగోరువారి - పాటిదేయంచుఁజాటి - దురితపరా!
ప్రాణనాథ! దూరమయిపోయితే ॥ హావి ॥

శ్రీరాముఁడు విభీషణునితో:—

గీ॥ అలుకమానివిభీషణా! ♦ యగ్రజునకు
నుత్తరక్రియలాచరించి ♦ యుచితరీతి
నూరడింపుము దుఃఖంచు ♦ చుండునీదు
వదినెగారిని సాధ్వియై ♦ పరఁగుదాని.

ఋషులు శ్రీరాముని సమీపించి:—

గీ॥ కంటకుండగు నాదశ ♦ కంఠుఁడునిమి
భద్రమును గూర్చితివి మాకుఁ ♦ బార్థివేంద్ర!

పొగడఁదరమా నె నిన్ను నో ♦ సుగుణసాంద్ర!
రఘువరవికులకలశవా ♦ రాశిచంద్ర!

శ్రీరాముఁడు:—

గీ॥ చెలఁగుమీవగు దీవెన ♦ బలిమిఁగాక
నాబలముచేతవైరిని ♦ నాశపఱుపఁ
జాలుదునెవన్ను నగ్గింప ♦ నేలమీకుఁ
బుణ్యధనులార! మానివ ♦ రేణ్యులారా!

శ్రీరాముఁడు విభీషణునితోఁ:—

శా॥ లంకాద్వీపమునేలుమింకఁగరుణా♦లంకార! శాంతాత్మ! ని
శ్శంకన్నీవువిభీషణా! నిజుజనుల్ ♦ శ్లాఘింపఁగానేర్పుతోఁ
గైంకర్యమ్మునలేరునీసములు ♦ గంటేగాదగఁజెప్పనే
వంకన్గాచెడునట్లుగాచితికదే ♦ వాపెంచితికష్టంబులన్.

(శ్రీరాముని శిబిరము.)

శ్రీరామచంద్రుఁడు వృక్షముక్రిందఁ గూర్చుండియుండఁగా వంద అను జయోత్సవమునుజేయుచుండిరి. ఋషులు హోమములొనర్చుచుండిరి. ప్రజలుదీపోత్సవముఁజేయుచుండిరి. బాలురు పలుతెఱంగుల బాణములనుగాల్చుచుండిరి. విభీషణుఁడు సీతాదేవిని పైఁడియందలములోఁ దెచ్చినిలిపెను. సీతకున్ను శ్రీరామునికినినతము నీయగ్నిసంబంధమైన వేడుకలన్నియు జరుగుచుండెను

ఎంతో కాలముమీఁదఁదనప్రాణనాథుఁడగు శ్రీరామచంద్రునిఁ జూచినయాసీతామహాదేవికినీవేడుకలొక్కటియుఁ గానరాలేదు. ఆమెలత్వమంతయు శ్రీరామునియందేలగ్నమైయుండెను. కాన నాయగ్నిలోనుండి మెఱపువలెవచ్చి శ్రీరామచంద్రుని పాదారవిందముల కెరగెను.

ఈదృశ్యమును జూచుచున్నవారందఱు:—

గీ॥ అగ్ని తెఱదాఁటి యోజన ♦ కాత్మజాత
పరమపూతపతివ్రత ♦ పాపరహిత
మెఱపువలెవచ్చిరాముని ♦ కెరగెనదిగో
యహాహా! యెంతటిగరిత యీ ♦ యమలచరిత.

అనికొనియాడుచుండిరి:—

సీత:— హంసధ్వని — రూపకము.

కంటిమీపదకంజముల నూదు - రంటమ్రొక్కితిని
కంటకునిదశకంఠుఁదునిమినా
తొంటిపుణ్యముల నెల్లఁ - బంటపండఁజేసితిరి. ॥ కంటి ॥

శ్రీరాముఁడు:—

లెమ్మసీత! కరమ్మసంతో - షమ్ముఁబొందితిని
రమ్మనీదుకరమ్ముఁ డెమ్మిట
నుమ్మలికమెల్లఁ బీరె - నెమ్మదిగనుండుమింక. ॥ లెమ్మ ॥

సీత:— ఈత్రిజటనామిత్రమో ప్రభు! శత్రులిందఱిలో
చిత్రవధరివు చేసియుండఁడె
చిత్రమీపవిత్రచరిత- చెంతమాత్ర లేకయున్న. ॥ఈత్రి॥

శ్రీరాముఁడు:—
సీత!వీరెస - మేతముగ సాకేతపురికేగి
ప్రీతిరత్నార్పితములనొగి
చేతులారనిమ్మనీకుఁ - జేతికడ్డమేదిలేదు ॥సీత॥

(అయోధ్య.)

ముందేపంపఁబడిన యాంజనేయుఁడు భరతునితో:—

శంకరాభరణము — రూపకము.

అదిగో శ్రీరామచంద్రుఁ - డరుదెంచెనుజూడు భరత!
కదలివచ్చుసూర్యుపగిదిఁ - గానఁబడెవిమానమదిగో ॥ అది ॥
దనుజపతియు వనచరపతి - తనతమ్ముఁడు భక్తిఁగొలువ
జనకరాజతనయఁగూడి - చనుదెంచెను రామవిభుఁడు ॥ అది ॥
ధరకుదిగెవిమానమదిగో - తరలివచ్చెరాముఁడదిగో
భరతా!వేవేగరమ్మ - భాతృవరునిసేవింపుము. ॥ అది ॥

భరతుఁడు:—

గీ॥ చెచ్చెరనురామ! పట్టాభి ♦ షిక్తుఁడవయి
శిరముపైనున్నయోర్వని ♦ బరువుడించి
నన్ను!ధన్యునిగాఁజేయు ♦ మన్న! నేఁడె
యెల్లజనములయుల్లముల్ ♦ వల్లవింప.

శ్రీరామచంద్రుఁడు తల్లుల కెల్లరకును మ్రొక్కి విన్ననైన మొగమ్ముతోఁ గన్నీరు గార్చుచు నొక మూలయందొదిగియున్న కైకను సమీపించి యత్యంత వినయముతో:—

గీ॥ తండ్రికుండెడు ప్రేమను ♦ దమ్ములకును
నుండు ప్రేమను మిత్రుల ♦ కుండు ప్రేమ
భార్యకుండెడు ప్రేమ సే ♦ వకుల ప్రేమ
యిన్ని ప్రేమల నీకృప ♦ నెఱుఁగఁగంటిఁ
జింతిలకుమమ్మ దీవించి ♦ చెలఁగుమమ్మ!

అని నమస్కరించెను:—

(అయోధ్య సభాభవనము.)

(శ్రీరామ పట్టాభిషేకము.)

సీ॥ శత్రుఘ్న లక్ష్మణుల్ ♦ సరినిరువంకల
వింజామరమ్ముల ♦ విసరుచుండ
వెనుకను నిలఁబడి ♦ విమలాతపత్రంబు
భరతుండు వేడ్కతోఁ ♦ బట్టుచుండఁ
బదముల కడఁజేరి ♦ పవనతనూజుండు
గురుతరభక్తితోఁ ♦ గొలుచుచుండ
దనుజులు వనచరుల్ ♦ దమతమపతులతోఁ
గుసుమవర్షమ్ములు ♦ గురియుచుండ
గీ॥ మునులయాశీరవమ్ములు ♦ పొదలుచుండఁ
బ్రజలజయజయనాదముల్ ♦ పర్వుచుండ

భూరిమంగళవాద్యముల్ ♦ మ్రోయుచుండ
భవ్యచిత్రమహాసభా ♦ భవనమందు
రత్నసింహాసనంబున ♦ రమణిఁగూడి
మస్తకంబునమణిమయ ♦ మకుటమొప్పఁ
జెల్వమీఱఁగఁ బట్టాభి ♦ షిక్తుఁడయ్యె
సర్వనుతకీర్తి శ్రీరామ ♦ చంద్రమూర్తి.

గీ॥ సవితృవంశాబ్ధిసంపూర్ణ ♦ చంద్రుఁడైన
రామచంద్రుండురాజ్యభా ♦ రమువహింప
సృష్టియంతయుఁబుష్టియుం ♦ దుష్టిఁబొందె
శిష్టులందఱుపరమప్ర ♦ హృష్టులైరి.

సీ॥ సుగ్రీవుపేరిట ♦ సురుచిరమయినట్టి
విశ్వకళాశాల ♦ వెలయఁజేసె
నావిభీషణుపేర ♦ నతివిచిత్రవిశాల
విమలసరోవరం ♦ బమరఁజేసె
జాంబవంతునిపేర ♦ జనవిహారోచిత
ప్రమదావనంబును ♦ బరఁగఁజేసె
తనని కేతనముపైఁ ♦ దనరు కేతనముపై
నాంజనేయాకృతి ♦ నలరఁజేసె

గీ॥ [illegible]ణాలయంబును ♦ [illegible]జటపేరఁ
గాత్రిగాఁజేసియనదల ♦ గానిదీర్చెఁ
గోరుకోరకెలన్నియుఁ ♦ గూర్మినొసఁగి

దనుజవనచరవర్గముఁ ♦ దనియఁజేసె
సర్వనుతకీర్తి శ్రీరామ ♦ చంద్రమూర్తి.

క॥ రాముని వలెనే నీవును
సోమేశ్వరభూప! సకల ♦ సుఖములనిడుచుఁ
బ్రేమన్ రాజ్యం బేలుము
భూమీశులు ప్రజలు కవులు ♦ బుధులు నుతింపన్

క॥ నీపుత్రసంతతికి నీకున్
నీపత్నీరత్నమునకు ♦ నీబంధులకున్
నీపరిచరులకుఁ బ్రజలకు
నాప్రభువరుఁ డిచ్చుఁ గాత ♦ సకలశుభంబుల్.

ఇది, శ్రీపరమేశ్వర కరుణాఫలిత లలితకవితాక
లిత శ్రీరామలక్ష్మాంబా బుచ్చివేంకయా
మాత్య పుత్ర సకలసజ్జనవిధేయ
ఆదిపూడి సోమనాథ నామ
ధేయ ప్రణీతంబయిన,
శ్రీ ర మ ణీ య రా మా య ణ ము
సంపూర్ణము.

==♦o♦==

Printed at The Lakshmi Press Gadwal.